

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
адрес: с. Секулово, общ. Дулово, обл. Силистра, ул. ”Мир”№21
тел.: 0896627531, e-mail:ousekulovo@mail.bg info-1900304@edu.mon.bg

УТВЪРДИЛ:.....

Мария Великова

Директор на ОУ „Св.Св.Кирил и Методий“

с. Секулово заповед № 5 / 17.09.2024

ПЛАН НА ДЕЙНОСТИТЕ

за

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ

МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

учебна 2024/2025г.

*Планът е приет на заседание на Педагогическия съвет с Протокол № 8/ 13.
09.2024 г. и е утвърдена със Заповед № 5/17. 09. 2024 г. на директора на училището*

СЪСТАВ НА КОМИСИЯТА:

Председател: Гюлназие Хакъ – старши учител в начален етап

Членове:

Халим Халим – учител в прогимназиален етап

Севджихан Адем – старши учител ЦОУД в прогимназиален етап

Сюлбие Мехмед – старши учител в начален етап

Магдалена Иванова – старши учител в прогимназиален етап

Предмет

Проучване и подпомагане психичното развитие и здраве на децата и юношите в ОУ „Св.Св.Кирил и Методий” – с.Секулово чрез превантивни мерки и сътрудничество по прилагане на механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище.

Единният механизъм за противодействие на тормоза е разработен от МОН с участието на Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето, Националната мрежа за децата, фондация “Асоциация Анимус” и УНИЦЕФ-България.

Цел

Разработване и прилагане на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда.

Задачи

1. Разработване и прилагане на превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в училище
2. Разработване на Алгоритъм за интервенция при случай на тормоз в училището *
Агресията и насилието сред децата и юношите през последните години все по-често застават в центъра на общественото внимание и научните дискусии. - Проблемът за агресията и неговия контекст

► Агресията в периода на юношеството

Агресията е свързана с проблемите на израстване. Биологически погледнато юношата е възрастен, но и социално и емоционално отношение той все още е дете. Предвид това, че се работи с ученици от 11-14 години, които попадат в периода на юношеството, проблемът с агресията се разглежда в контекста на:

- групов натиск върху юношата
- страх да не изглежда слаб или победен
- тестване на граници и отхвърляне на авторитети
- юношата изправен пред въпроса за своята идентичност/кой съм аз, кой съм аз в групата/

► Опасност от дифузни/неясни/представи за самия себе си.

Юношеството е период в развитието на човека, когато започва труден и мъчителен преход от детството към зрелостта, в който настъпват внезапни бурни промени. На този период може да се погледне като на процес на емоционално отделяне от родителските фигури и процес на преосмисляне на възприятията на нещата около тях.

1. Дейности на ниво КЛАС/КЛАСНА СТАЯ

- За работата на ниво класна стая следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, предмети от задължителното учебно съдържание, различни извънкласни и извънучилищни дейности, тренинг на класа.
- Извеждане на теми от учебното съдържание, които могат да се използват за работа и анализ по проблема насилие, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н, презентации, работа и по време на обучението в синхронно онлайн обучение от класни ръководители и психолог на теми кибертормоз.

1. Запознаване на педагогическият персонал с процедурите за реагиране в ситуации на тормоз

Отг.: КР, Председател

Срок: м.09.2024 г. (педагогически съвет)

2. Запознаване на родители с процедурите за реагиране в ситуации на тормоз

Отг.: КР, Председател

Срок: м.09.2024г. (родителска среща)

3. Извършване Оценка на тормоза между учениците с помощта на стандартизиран въпросник и анализ на резултатите

Отг. : КР

Срок: до 20.10.2024 г.

2. Запознаване на учениците със същността на тормоза, неговите прояви и участниците в него, начини за справяне с проявите на тормоз и агресия (презентация)

Отг.: КР

Срок: до 30.11.2024 г.

3. Провеждане на дискусии и разговори по теми:

1. Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?

2. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите? (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и до това той да се чувства унижен или заплашен).

3. Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?

4. Какво можем и искаме да направим?

5. Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем?

Как можем да ги прилагаме?

Отг. КР
Срок: по график

4. Запознаване на родители с процедурите за реагиране в ситуации на тормоз

Отг.: КР, Председател на КСъвет
Срок: м.12.2024 г.

5. Изработване и разпространение на информационно-образователни материали, съобразени с различните възрастови групи, свързани с превенцията на тормоза и правата и задълженията на децата и учениците

Отг.: КР, Председател на КСъвет
Срок: постоянен

2. Дейности на ниво УЧИЛИЩЕ

- обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;
  - осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;
  - насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата.
1. Актуализиране на Правилника за дейността училището и договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
  2. **Разработване на процедури за реагиране в ситуации на тормоз с:**
    - 3.1. Дете, жертва на тормоз;
    - 3.2. Дете, упражнило тормоз;
    - 3.3. Деца, които помагат и подкрепят тормоза;
    - 3.4. Деца - наблюдатели
  3. Участие на учителите в квалификационни форми по проблемите за овладяване на агресията в училище
  4. Запознаване с методически материали по превенция на тормоза в помощ на КР и учители
  5. Оптимизиране на система на дежурство и наблюдение на места, на които се извършва тормоз
  6. Попълване на регистрационна книга за описание на всяка ситуация от учителя, който я е наблюдавал включва описание на ситуацията, вида тормоз, участници, наблюдатели, предприети мерки
  7. Запознаване със задълженията на всички учители и служители в ситуации на тормоз
  8. Привличане на родителите като част от реализирането на училищната програма:
    - като родители – специалисти от областта на помагащите професии или други професии, полезни за възпитателния процес
    - родители – придружаващи определени групи при провеждане на извънучилищни мероприятия
    - родители – посредници между училището и другите институции
    - родители с възможности да осигуряват ресурси за изпълнение на училищните дейности по различните програми

Отг.: КР, служители, Председател на КСъвет

3.Правила за задълженията на всички учители и служители в училище в ситуации на тормоз

3. 1.Процедури при намеса и справяне с конкретни ситуации на тормоз и насилие.

Отг.: Педагогически и непедagogически персонал и ученици

Срок: постоянен

Забележка: Да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.

Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра. Учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят

- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

3.2. Прекратяване на ситуация на тормоз

3.2.1. В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно.

3.2.2. Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. **Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.** В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство;

3.2.3. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за

да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

Отг.: Педагогически и непедagogически персонал и ученици

Срок: постоянен

3.3 Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

Детето, което е склонно към насилие, се нуждае от разбиране на неговите потребности, причините за агресивното поведение, помощ при осъзнаване на собствените чувства, умения за контрол на гнева, развитие на емпатията.

3.3.1. Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка (забележка в електронния дневник).

3.3.2. Когато се прилага подходът за възстановяване на щетата е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител;

3.3.3. Подходът за възстановяване на щетата е като логическо последствие от отклоняващото се поведение, свързано с рушене на материалната база. Той се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази насока. Същият подход успешно може да се прилага и когато се касае за нематериални щети.

3.3.4. Провеждане на по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител, педагогическия съветник.

3.3.5. Да покаже ясно със спокоен тон, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан.

3.3.6. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема.

3.3.7. Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката

си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза.

3.3.8. Задължения на класният ръководител:

- Изслушване на детето, упражнило тормоз. **Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете.**
- След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време може да проследява поведението на децата и да дава обратна връзка.
- Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, психолог, които също да проследяват поведението на децата и да реагират своевременно.
- консултиране с Председателя на координационния съвет, психолога на училището за подпомагане работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост или като насочи детето насилник и неговото семейство към услуги в центрове за превенции и консултативни кабинети към местните комисии за БППМН, центрове за обществена подкрепа, комплекс за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества и др. (индивидуално или семейно консултиране).

3.4. Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз – формиране на умения у тях за справяне с подобно поведение

- 3.4.1.** Класният ръководител провежда разговор с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
  - 3.4.2.** Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците;
  - 3.4.3.** При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно. Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
  - 3.4.4.** Детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно, ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с педагогическия съветник
-

3.4.5. Никога не трябва да се предлага среща между дете, жертва на насилие и неговия мъчител с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици;

3.4.6. Наблюдение на детето в следващите дни, за да се уверим как се чувства и при необходимост отново да се разговаря с него.

3.5. Реакции, спрямо наблюдателите:

3.5.1. Да се работи с наблюдателите на нивото на превенция, а и след ситуация на тормоз;

3.5.2. Не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз като всички, които са били там да видят какво се прави съгласно правилата на училището;

3.5.3. Изтъкват се тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдещето;

3.5.4. Убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.

3.5.5. Насърчение за грижа спрямо тормозеното дете.

3.6. Училищна система за насочване към други служби

3.6.1. Всяка ситуация на тормоз трябва да бъде регистрирана и описана в регистрационната книга на училището от учителя, който я е наблюдавал. Това се налага, за да може да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. Добре е регистърът да съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети. Този регистър трябва да се съхранява на достъпно място в учителската стая.

3.6.2. В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде **потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето”** по местоживееене. Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето” по местоживееене и отдела за „Закрила на детето”, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

Забележка:

В същото време има и една група деца, които са едновременно и насилници, и жертви. Възможно е детето да е жертва на насилие в семейството си или да е насилвано от някои “по-силни” връстници. Децата жертви могат да упражняват насилие върху някой по-слаб от тях. Те са най-рискови по отношение на бъдещото си развитие и израстване, защото търпят последиците и на единия, и на другия профил.

В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето” към Дирекциите „Социално подпомагане”. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

В случаи на дете в риск е важно да бъдат обединени усилията на специалистите от различни области, за да бъдат ефективни мерките за закрила. В този смисъл социалният работник е партньор на останалите специалисти, ангажирани с проблема.

На местно ниво са сформирани мултидисциплинарни екипи. Задължително представени страни в тези екипи са представителите на Дирекции „Социално подпомагане” (отдел „Закрила на детето”), МВР и общината.

- Съгласно **Закона за закрила на детето, чл. 7 (1)** „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

(2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

- Към **Държавна агенция за закрила на детето** функционира **Национална телефонна линия за деца 116 111**. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

- Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от ДСП/ОЗД, ДАЗД или МВР (съгласно чл.7 от Закона за закрила на детето), той е длъжен да уведоми за това

останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в Дирекция „Социално подпомагане” по настоящия адрес на детето.

- Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето” при Дирекция „Социално подпомагане” началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето” определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24-часа от постъпване на сигнала.

- Мултидисциплинарният екип на местно ниво следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия, в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи да бъде подкрепено от съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

- От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето” по местоживее на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н.

Когато сигналът се отнася за дете в риск, той ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето във взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. ще потърси информация, с която да бъде направена оценка на случая.

При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга – да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана.

Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време, той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на ниво училище.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство за успехите или трудностите в планираните цели.

3.7. Включване на родителите

3.7.1. Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;

3.7.2. В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

3.7.3. Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

3.7.4. Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

3.7.5. От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

3.7.6. Учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или училищния психолог.

3.8. Ресурсна обезпеченост

3.8.1. Училищното ръководство се задължава да осигурява:

- Обучение за всеки един от служителите си задължително всяка година;
- Изграждане на механизми за взаимодействие с различни институции;
- Осигуряване на подкрепяща мрежа от специалисти в училище, които да удържат ситуации на тормоз в училището;
- Осигуряване на материали и други.

3.8.2. Министерството на образованието, младежта и науката:

- Осигурява проучване на необходимостта от повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз;
- Осигурява планирани обучения чрез включване на области, свързани с насилието и тормоза в Националната програма за квалификация, посредством оперативни програми и други;
- Подпомага училищните екипи при разработване на програми от грижи за деца в риск и в случаи на насилие посредством Националната мобилна група за психологическа подкрепа.

Настоящият документ има характер на задължителен при разработване на училищни политики и програми, свързани с насилието и при справяне в случаи на насилие.

Приложение към плана на дейностите за противодействие на училищния тормоз:

Приложение 1:

Методически насоки и съвети за представяне на темата за тормоза и насилието и за видовете тормоз и насилие в училище.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1::

Методически насоки и съвети за представяне на темата за тормоза и насилието и за видовете тормоз и насилие в училище.

Цел: Учениците познават различните видове тормоз и насилие, причините и последствията от тормоза и насилието и могат да дадат примери за тях.

1. Защо е важно темата за тормоза и насилието да бъде дискутирана с учениците?

Все повече зачестяват случаите на насилие, извършено от деца или над деца.

Училището като място, в което освен ученето се случват и по-голямата част от социалните отношения на учениците, трябва да развива умения за общуване, справяне с рискови ситуации и разбиране на собствените емоции и чувства.

Учениците не винаги осъзнават ефекта от своите думи и действия и често не могат да разграничат как на пръв поглед безобидна игра прераства в тормоз или насилие, който може да нанесе трайни физически и/или психически вреди за жертвата.

Насилие и тормоз има във всяко училище. Но училищата се различават не по типа поведение или степента му на разпространение, а по това как се третира проблемът във всекидневната практика. Нашата роля в изграждането на успешна стратегия срещу тормоза, е обсъждането на тези въпроси с колегите ни, с ръководството, с учениците и с родителите. Като педагози трябва да провокираме задълбочена дискусия с учениците, която да доведе до истинско разбиране на тези понятия и до чувствителност към техните проявления.

2. Насоки как да представим темата пред нашите ученици.

Важно е да се чуе мнението и опита на всеки ученик и да подсигури среда, в която никой да не се почувства обиден – някои ученици може би вече са били жертва или причинител на насилие и тормоз. Уважавайте и зачитайте личното пространство на учениците, за които това би могло да е болезнена тема и не биха желали да споделят.

Можете да използвате някои от следните активности:

● Общи насоки:

Преди да започнете, коментирайте с класа, че мнението на всеки е важно и че няма правилен или грешен отговор на задаваните въпроси. Провокирайте реакции по темата, като се допитвате до опита на учениците и използвайте отворени въпроси, при които отговор с „да“ или „не“ не е достатъчен.

● Помисли – обсъди – сподели (работа в малки групи от 2-3 ученици)

Разделете учениците на малки групи. Дайте на всяка група различна тема на работа, като например: Какво според вас е тормоз?, Какво е психически тормоз?, Дайте примери за кибертормоз, Къде е разликата между играта и насилието? и т.н.

В самите групи всеки участник има една минута (или колкото е необходимо в зависимост от темата) да помисли за себе си, две минути за обсъждане в самата група (по двойки) и след това време за споделяне с класа. На база споделянето се извеждат нужните определения и примери за тяхното проявление. Техниката не отнема много време и може да се приложи няколко пъти в рамките на учебния час, като е важно да се формират нови групи при смяна на темата. Работата в малки групи дава възможност на учениците да прилагат на практика различни умения за групово сътрудничество: активно слушане, емпатия, доброта, откритост за идеите на другия.

● **Брейнсторминг (мозъчна атака)**

Техниката често се използва в големи групи с цел бързо набиране на много идеи по дадена тема/въпрос. Може да разделите класа на 2-3 големи групи или да работите целия клас. Дайте на всяка група флипчарт или запишете на дъската различните видове насилие и тормоз и дайте на учениците няколко минути да запишат по 3-4 примера под всеки вид. Фокусът е да се дадат максимален брой примери, като не се обръща толкова внимание на това дали наистина са по темата. След това на база споделяне на примерите с класа и обсъждането им може да извлечете дефинициите и да дискутирате с класа какви са причините и последствията за участниците от подобен вид поведение.

● **Казуси или истории**

Този метод включва представянето и анализа на инцидент, история или сценарий, който се е случил или би могъл да се случи. Той трябва да е прост и основан на реални факти. Добре е да подготвите няколко казуса, които да са реалистични за вашата среда и да разделите класа на групи, като всяка да работи по отделен казус. Всяка група има време за запознаване и вътрешно обсъждане, а след това казусът и изводите от него се представят пред класа. Възможни въпроси към казуса биха били: Говорим ли за тормоз в случая?, За какъв вид?, Какви са последствията за жертвата? и т.н. Обсъждането на казуси/истории в групи дава възможност на всеки ученик да участва активно и да помисли какво би могъл да направи, ако самият той се озове в подобна ситуация.

● **Разиграване на роли/ролеви игри**

Ефикасен метод за моделиране и прилагане на практика на нови умения в една безопасна и оказваща подкрепа среда. Разделете класа на две или повече групи и дайте на всяка група задача да разыграе различен вид тормоз. Всеки в групата трябва да има роля – жертва, насилник, наблюдател и т.н. Дискутирайте впоследствие как всеки от

„актьорите“ се е почувствал и попитайте „зрителите“ как биха постъпили на мястото на някой от героите. Тъй като разиграването на роли е много емоционално занимание е особено важно да се подчертае, че участниците играят своите герои, а не себе си.

Ролевите игри позволяват да се преживее реална ситуация без реален риск. Питайте дали има желаещи да изиграят съответния герой и въведете следните основни правила:

- 1) Не трябва да разкриват лична информация, която им е неудобно да споделят;
- 2) Не е позволен физически контакт или нагрубяване;
- 3) Актьорите не бива да използват реални имена.

3. Допълнителни ресурси

Важно е работата по темата да продължи през цялата учебна година, за да има дългосрочен ефект. Може да се направи опит за адаптирането на различни ресурси и използването им в час, извън час и в свободното време, като например веднъж седмично обсъждане на казус от училище, табло на разбирателството, изложба на тема „Училище без тормоз“, филм с дискусия, информационни дейности, работна група или конференция на ученическите обединения, психо драма/форум-театър на чужд език и т.н
